

Oksana Stadnyk

Lwowski Obwodowy Szpital Kliniczny
Lwów, Ukraina

Szpital Powszechny we Lwowie. Krótka historia

Słowa kluczowe

Szpital Powszechny we Lwowie, dekret cesarza Józefa II, zakon bonifratrów, Towarzystwo Lekarzy Galicyjskich, słynni lekarze Szpitala Powszechnego we Lwowie

Streszczenie

Szpital Powszechny we Lwowie (SP) – nowoczesny Lwowski Obwodowy Szpital Kliniczny (LOSK), uważany jest za najstarszą funkcjonującą placówkę medyczną prowadzącą opiekę medyczną dla ludności Galicji Wschodniej. Początki jego działalności nie tylko we Lwowie, ale i w Galicji sięgają końca XVIII wieku, kiedy to w 1783 roku, na podstawie dekretu cesarza Józefa II, w budynku Kolegium Pijarów umieszczono Szpital Bonifratrów. Celem opracowania jest przekazanie czytelnikowi krótkiego kompendium wiedzy o powstawaniu i rozwoju medycyny profesjonalnej we Lwowie, zwłaszcza o historii Szpitala Powszechnego, który kiedyś był największą placówką medyczną w Galicji. W artykule zaprezentowano krótką historię tego szpitala: lata organizowania oddziałów, nazwiska powszechnie uznanych lekarzy i ich osiągnięcia.

Poza narracją znalazło się wiele innych równie interesujących faktów dotyczących historii budowy gmachów szpitalnych, pojawienia się odrębnych specjalistycznych służb, rozbudowy struktury organizacyjnej, dobroczynności, rozwoju technologii medycznych, poprawy infrastruktury (telefony, elektryfikacja, radio itp.) oraz całe gremium nazwisk lekarzy, którzy uczynili nasz szpital znanym ośrodkiem nauki i praktyki. Dokładna historia, w której zebrano niezwykle fascynujące informacje, kompleksowo opisujące działalność Szpitala Powszechnego, jest już w trakcie przygotowania do publikacji.

Wstęp

Od pierwszej połowy XIX wieku w Galicji zaczęto organizować masowo szpitale powszechne i miejscowe dla ubogich, działające niemal w każdym mieście powiatowym. Profesjonalną opiekę medyczną zapewniali lekarze, natomiast opiekę nad chorymi sprawowały przede wszystkim Siostry Miłosierdzia. Do najstarszych placówek medycznych należą szpitale powszechne w Samborze – od 1825 roku, Drohobyczu – od 1831 roku, Brodach – od 1831 roku, Kołomyi – od 1835 roku, Tarnopolu – od 1837 roku, Stanisławowie – od 1841 roku.

W większości przypadków szpitale utrzymywane były ze środków państwowych lub lokalnych. Fundusze niektórych z nich były również uzupełniane datkami charytatywnymi. Jednak podział tych instytucji na podstawie finansowania jest bardzo umowny. W rzeczywistości różnica między tymi szpitalami a średniowiecznymi polegała na dostępności opieki lekarskiej i wysokim stopniu udziału państwa w rozwoju placówki ochrony zdrowia, co determinowało poziom opieki medycznej.

Najstarszą placówką sprawującą opiekę lekarską nad ludnością Galicji Wschodniej, nadal działającą nieprzerwanie, był Szpital Powszechny we Lwowie (SP) – nowoczesny Lwowski Obwodowy Szpital Kliniczny (LOSK).

Początek działalności tej reprezentacyjnej placówki medycznej nie tylko we Lwowie, ale i w Galicji przypadł na koniec XVIII wieku. Wtedy, w 1783 roku, na mocy dekretu cesarza Józefa II¹, w budynku Kolegium Pijarów ulokowano Szpital Bonifratów. Uważa się, że decydującym argumentem przemawiającym za tą reorganizacją było utworzenie w dawnych budynkach klasztornych szpitala dla austriackich żołnierzy i inwalidów wojskowych. Badacze sugerują, że zniesienie zakonu bonifratrów, w ramach reformy sekularyzacyjnej i zamknięcie szpitala nie było częścią planów cesarza, ponieważ wiązałoby się to z pozostawieniem ludności Lwowa bez żadnego profesjonalnego ośrodka medycznego².

Niniejsza publikacja ma na celu dostarczenie krótkiej informacji o powstawaniu i rozwoju medycyny profesjonalnej we Lwowie. Wszakże w tym samym czasie, gdy od końca XVIII wieku w Europie

¹ W. Ziembicki, *Kartka z dziejów naszego szpitalnictwa*, Lwów 1925.

² О. Потимко, *Розвиток медицини у Львові в XIV–XVIII ст.: література, проблеми, дискусії*, О. Потимко, Львів 2012, s. 99–101.

nastąpił silny rozwój nauk medycznych, wprowadzono i zastosowano nowe metody leczenia zachowawczego i operacje chirurgiczne, lekarze naszej instytucji położyli podwaliny pod przyszły rozwój lwowskiej medycyny.

Niestety, jeszcze do niedawna we Lwowie i poza nim niewiele było wiadomo o Szpitalu Powszechnym. W celu kompleksowego zbadania historii w niniejszym opracowaniu zebrano informacje, których baza obejmuje szeroki zakres materiałów archiwalnych i źródłowych, artykułów naukowych pochodzących z czasopism oraz badań z zakresu historii medycyny różnych epok.

Publikacja ta nie zawiera całościowej bibliografii ze względu na zwięzłość prezentacji. Szczegółowa historia organizacji i rozwoju Szpitala Powszechnego we Lwowie przygotowywana jest do opublikowania z zachowaniem wszelkich wymogów stawianych wydawnictwom naukowym.

Szpital Powszechny we Lwowie. Krótka historia

Niemal do końca XVIII wieku opieka nad chorymi, mimo stopniowego rozwoju medycyny świeckiej, znajdowała się w rękach duchowieństwa lub filantropów. Czasami ich działalność mieściła się w ramach typowego szpitala klasztornego, jakim był lwowski Szpital Bonifratrów.

Zakon bonifratrów założył św. Jan Boży w Grenadzie w 1538 roku. Główne śluby składane przez jego członków, to: czystość, posłuszeństwo, ubóstwo i obowiązkowa opieka nad chorymi. Mnisi musieli spędzać cały swój wolny czas na studiowaniu medycyny³.

Była to pierwsza wspólnota religijna, która praktykowała medycynę we współczesnym znaczeniu tego słowa na ziemiach ukraińskich. Ich szpitale były małe, ale bonifratrzy przez cały rok byli w stanie opiekować się znaczną liczbą chorych. Leczyli także pacjentów w domach prywatnych i więzieniach. Mnisi szpitalni poczynili znaczne postępy w stosowaniu leków ziołowych. W ich szpitalach z powodzeniem leczono chorych psychicznie. W archiwach lwowskich znajduje się „Wskazanie do wszystkich nabożeństw, a także biskupów obu religii, klasztorów, który podaje, że księża lub zwykli

³ М. Довбищенко, *Ченці-боніфратрії та поширення гуманістичних ідей на українській землі в першій половині 17 ст. (на матеріалах Волинського воєводства)*, Українознавчий альманах, Київський національний університет ім. Т. Шевченка, Київ 2005, Вип. 5, s. 121–124.

ludzie o szalonych lub obsesyjnych myślach powinni być oddani do Bonifratrów, którzy muszą się nimi zaopiekować”⁴.

Uważa się, że pierwszy konwent Braci Miłosierdzia we Lwowie zorganizowany został przez starostę Jaworowa Jana Sobieskiego⁵. W 1659 roku założył on fundację, w ramach której przyszły król Polski przekazał fundusze na budowę szpitala, kościoła i klasztoru bonifratrów. Niektórzy badacze uważają jednak, że bonifratrzy byli we Lwowie już wcześniej, co najmniej od 1650 roku i to oni opiekowali się chorymi w małym szpitalu przy kaplicy św. Wawrzyńca przy ulicy Łyczakowskiej.

Budowę rozpoczęto w 1688 roku. Do 1693 roku (według niektórych źródeł – do 1695) ukończono jedynie budynek szpitala⁶. W kolejnych latach kontynuowano budowę kościoła i klasztoru.

Zgodnie z planem fundatora, szpital miał nieść pomoc biednym i kalekom, w tym inwalidom wojskowym. Z rozkazu króla kierownikiem Szpitala Bonifratrów został lwowski lekarz Ludwik Walerian Alembek, gdyż wiadomo było, że pacjenci szpitala wymagają opieki lekarskiej, której sami bonifratrzy nie mogli zapewnić⁷.

Ludwik Walerian Alembek (1656–ok. 1716) należał do znanej lwowskiej rodziny. Wykształcenie medyczne otrzymał w Krakowie: w 1682 roku uzyskał tytuł licencjata, w 1684 roku tytuł magistra i jako zawodowy lekarz powrócił do Lwowa. Zajmował stanowisko lekarza nadwornego Jana III Sobieskiego, w 1695 pełnił funkcję rezydenta Szpitala Bonifratrów. W 1699 został członkiem Lwowskiej Rady Miejskiej.

Nie ma informacji o lekarzach, którzy pracowali w Szpitalu Bonifratrów w kolejnych latach.

Tymczasem w latach 1748–1762 Zakon Ojców Pijarów⁸, w celu rozszerzenia wpływu na mieszkańców Lwowa, rozpoczął, zakrojoną na

⁴ *Continuatio edictorum et mandatorum universalium Regnis Galicie i Lodomeriae, Leopoli 1773–1818. Extrakt Cyrkularzów, Uniwersałów, y powszechnych Ustaw od Najwyższych Cesarzsko-Królewskich Rządów w Galicyi y Lodomerji Królestwach wydanych od 1-go Maia aż do ostatniego Lipca Roku 1783*, Lwów 1772–1787, nr 14, 2.05.1783. (14.244).

⁵ Przyszły król Jan III Sobieski.

⁶ Obecnie w tym budynku znajduje się szpital wojskowy.

⁷ W. Ziembicki, *Kartka z dziejów...*, op. cit.

⁸ Zakon pijarów jest katolickim zakonem, którego celem było nauczanie młodzieży. Założony przez św. Giuseppe Calasancio, zatwierdzony w 1621 r. przez papieża Grzegorza XV. Pijarzy zasłynęli w drugiej połowie XVIII w., kiedy kierowali kolegiami, seminariami, byli profesorami słynnych uniwersytetów. Osiedlali się w Polsce od 1662, we Lwowie – od 1718 r.

szeroką skalę, budowę placówki oświatowej dla polskiej młodzieży szlacheckiej – Kolegium Pijarskiego, później Collegium Nobilium⁹. Jej twórcą i założycielem był duchowny rzymskokatolicki, wikariusz biskup **Samuel Roch Głowiński (1703–1776)**, który sfinansował także jego budowę. Collegium otwarto już w 1762 roku, choć prace trwały do 1776 roku. Po śmierci biskupa zaprzestano finansowania budowy i działalności placówki oświatowej, co przesądziło o jej losach i zmianie funkcji budowli: Szpital Bonifratrów został przeniesiony na teren Kolegium Pijarów. W efekcie spuścizny biskupa pod koniec XVIII wieku powstał fundusz edukacyjny Głowińskiego, w celu wsparcia finansowego utalentowanej biednej młodzieży¹⁰.

W 1783 roku cesarz Austrii, król Galicji i Lodomerii Józef II zadekretował utworzenie państwowych Szpitali Powszechnych (Allgemeines Krankenhaus) wzorowanych na paryskim Domu Bożym (Hôtel-Dieu de Paris)¹¹. W Wiedniu Szpital Powszechny powstał na miejscu dawnego schroniska dla inwalidów wojskowych i niedołączonych osób niepełnosprawnych, we Lwowie – poprzez reorganizację szpitala bonifraterskiego. W przyszłości, w wyniku kontynuacji tej reformy, na kierownika szpitala przyjęto protomedyka, a Bracia Miłosierdzia musieli służyć pacjentom, w pełni zapewniając opiekę. Szpital stopniowo przekształcił się w instytucję świecką. W 1785 roku (reskrypt z 2 listopada) zakon bonifratrów został zniesiony, podobnie jak inne zakony monastyczne¹². Zgodnie z dekretem z 24 sierpnia 1789 roku nr 1.274 pacjenci pozostali w Kolegium Pijarów, natomiast osoby niepełnosprawne i starców przeniesiono do szpitala św. Łazarza na ulicę Kopernika.

⁹ X. Харчук, *Колишня Колегія Піярів, 1762–1776 рр.* „Вісник” 1996, nr 5, s. 69–70.

¹⁰ W. Ziembicki, *Założenie klasztoru i szpitala OO. Bonifratrów we Lwowie*, Lwów 1932.

¹¹ Dom Boży w Paryżu (Hôtel-Dieu de Paris), najstarszy szpital w Paryżu, założony w 651 r. w skromnym budynku znajdującym się obok katedry Saint-Etienne, poprzednika obecnej katedry Notre-Dame. W 1865 r. przeszedł gruntowną renowację, przeniósł się do nowego budynku i jest obecnie znany jako Hôpital Hôtel-Dieu.

¹² Reforma sekularyzacyjna (z 1774 r.) miała na celu zniesienie uprzywilejowanej pozycji duchowieństwa i zakonników, prawne ujednolicenie pozycji materialnej i finansowej duchowieństwa bez represyjnych konfiskat oraz reformę szkolnictwa teologicznego. Sekularyzacja XVIII – 1. połowy XIX w. dotyczyła wszystkich wyznań chrześcijańskich, które posiadały własność monastyczną – rzymskokatolickiej, unickiej, ormiańskokatolickiej.

Jednym z rezultatów reorganizacji było przydzielenie kilku pomieszczeń w budynku nowego szpitala do nauczania specjalnych dyscyplin klinicznych (reskrypt z 2 maja 1785 roku) w związku z otwarciem Wydziału Medycznego na Uniwersytecie Lwowskim. W kolejnych latach powstawały lub były likwidowane małe oddziały kliniczne, w zależności od zamknięcia/otwarcia wydziału medycznego lub kursów medyczno-chirurgicznych.

Udokumentowane świadectwa współczesne twierdzą, że w połowie XVIII wieku tylko bonifratrzy zapewniaли prawdziwą opiekę medyczną, otrzymując na to fundusze publiczne. Organizacja ich szpitala była dobrze przemyślana, ponieważ leczono nie tylko pacjentów somatycznych, ale także obłąkanych, zapewniało schronienie cywilom i inwalidom wojskowym oraz osobom starszym. Po przeniesieniu na teren Kolegium Pijarów struktura Szpitala Bonifratrów częściowo stała się podstawą działalności organizacyjnej Szpitala Powszechnego.

Nie ma informacji o istnieniu listy personelu Szpitala Powszechnego w XVIII wieku. Pośrednio można ustalić funkcjonowanie na początku trzech jednostek (lub – jak czasami odnotowano w dokumentach – zakładów): dla pacjentów, kobiet ciężarnych i obłąkanych – ponieważ oddziały, we współczesnym znaczeniu tego słowa, nie istniały w tym czasie.

Pomimo informacji, że bonifratrzy opiekowali się obłąkanymi, niektórzy badacze nadal uważają, że stałe przyjmowanie pacjentów chorych psychicznie rozpoczęło się w 1792 roku¹³. Możemy również mówić o podziale oddziału dla pacjentów na dwie jednostki: na choroby zewnętrzne (związane z pracą chirurga) i choroby wewnętrzne – pod kierunkiem fizyka, czyli lekarza ogólnego. Kobietami rodzącymi zajmowali się lekarze i położne, będące częścią personelu szpitala.

Już w 1807 roku, jako oddzielny pododdział, powstała apteka ze stanowiskami aptekarza i laboranta.

W 1817 roku ksiądz rzymskokatolicki po raz pierwszy rozpoczął pracę jako etatowy pracownik szpitala. Znacznie później wprowadzono stanowisko księdza grekokatolickiego – w 1874 roku.

W 1825 po raz pierwszy pojawiły się informacje o poczekalni. Co ciekawe, od 1825 roku w Szpitalu rozpoczął pracę prawnik.

W 1826 roku oficjalnie zarejestrowane zostały następujące oddziały: chorób wewnętrznych, chorób zewnętrznych, dla pacjentów

¹³ *Schematismus für die Königreiche Galizien und Lodomerien für das Jahr 1794*, Lemberg 1794, s. 141–143.

umysłowo chorych i zakład położniczy¹⁴. W 1836 roku zorganizowano oddział syfilityczno-łuszczycowy, w 1841 roku – chorób oczu. W 1834 roku prosektor rozpoczął pracę w specjalnie wybudowanym budynku. W 1840 roku zaistniała potrzeba wynajęcia dodatkowych pomieszczeń dla oddziałów szpitalnych i jego służb gospodarskich, ponieważ w Kolegium Pijarów brakowało miejsca. Były to w szczególności domy przy ulicy Łyczakowskiej: oddział Hofilicha dla szpitala położniczego i oddział Hoffmanna dla oddziałów chirurgicznych.

W 1854 roku, uchwałą Wyższego Ministerstwa z 19 stycznia nr 15.236, Szpital Powszechny otrzymał status Krajowego Szpitala Powszechnego we Lwowie i „jest uznany za instytucję, na którą administracja lwowskiego magistratu nie może wywierać żadnego wpływu, gdyż przeznaczona jest nie tylko dla miejscowych, ale także dla innych pacjentów”¹⁵.

Wraz z uzyskaniem nowego statusu Krajowy Szpital Powszechny (KSP) przeszedł pewną reorganizację: pozostał podział na trzy jednostki strukturalne – dla chorych, zakład położniczy i dla obłąkanych. Jednostka dla chorych otrzymała wyraźne rozróżnienie na pięć oddziałów: chorób zewnętrznych, chorób wewnętrznych, syfilityczno-łuszczycowych, oczu i chorób kobiecych. Na oddziale położniczym zaczęła funkcjonować szkoła położnych.

W 1870 roku kontynuowane były przekształcenia organizacyjne KSP. W latach 1873–1875 Krajowy Oddział (organ wykonawczy Galicji) odkupił teren, który kiedyś należał do Kolegium Pijarów, w celu wykorzystania na potrzeby szpitala – do aranżacji parku przeznaczonego do odpoczynku pacjentów, rozmieszczenia budynków gospodarczych (lodownia, stajnie), budynków mieszkalnych dla personelu itp.¹⁶

W latach 1873–1874 zbudowano nowe prosektorium, następnie zorganizowano pralnię, dodano łazienkę, całość zaopatrywana była w wodę bieżącą i oświetlenie naftowe¹⁷, zbudowano nowe

¹⁴ *Schematismus für die Königreiche Galizien und Lodomerien für das Jahr 1828*, Lemberg 1828, s. 512.

¹⁵ *Historyczny pogląd na rozwój szpitali powszechnych w Galicji*, Lwów 1894, s. 4–5.

¹⁶ Z. Dobieszewski, *Listy o szpitalach w ogólności i o szpitalu powszechnym lwowskim*, K. Wild, Lwów 1871, s. 7, 13, 15, 16, 24, 26.

¹⁷ Od 1853 r. pomieszczenia szpitala oświetlane były lampami naftowymi zakupionymi od lwowskich wynalazców I. Łukasiewicza i J. Zega.

pomieszczenia piwniczne. Od 1874 roku rozpoczęło pracę laboratorium chemiczne wyposażone w najnowocześniejszy sprzęt.

W 1885 roku ukończono prace budowlane we wschodnim skrzydle Kolegium Pijarów, które przez ponad 100 lat czekały na zakończenie.

W 1867 roku wybrano teren pod budowę szpitala psychiatrycznego, a w 1875 roku oddział kobiet i mężczyzn dla psychicznie chorych przeniósł się do budynków nowego szpitala na Kulparkowie, mającego 500 łóżek. W tym samym roku w szpitalu uruchomiono oddział obserwacyjny dla osób nerwowo i psychicznie chorych (choroby nerwowe, psychoneurologiczne), a oddział chorób kobiecych został wprowadzony do jednostki położniczej, która odtąd znana była jako placówka położniczo-ginekologiczna powiązana ze szkołą położnych¹⁸.

W ciągu tych lat cała wewnętrzna organizacja szpitala, wszystkie sfery jego działalności, zostały usprawnione. Jednym z pierwszych kroków było zaproszenie Sióstr Miłosierdzia do pracy w szpitalu – umowa została podpisana w grudniu 1870 roku. Zgodnie z oficjalnymi instrukcjami dla Sióstr Miłosierdzia, przyjętymi w 1871 roku, do ich obowiązków należała opieka nad chorymi, przygotowywanie prostych leków, zarządzanie kuchnią i pranie¹⁹.

Kolejnym krokiem było znaczne zwiększenie liczby stanowisk pracowników w szpitalu i podwyższenie ich wynagrodzeń, a także sprawowanie nadzoru medycznego nad pacjentami poprzez ustanowienie stałego dyżuru. Lekarze byli zobowiązani do dostarczania raportów naukowych na temat swojej pracy. Po zakończeniu budowy prosektorium wprowadzono obowiązkowe sekcje zmarłych, w celu wyjaśnienia diagnoz klinicznych. Po zorganizowaniu laboratorium chemicznego – obowiązkowo wdrożono analizy chemiczne niezbędne do skutecznego leczenia pacjentów.

Na podstawie obserwacji naukowych opracowano również odpowiednie standardy żywienia.

¹⁸ *Szematyzm królestwa Galicyi i Lodomeryi z wielkiem księstwem Krakowskiem na rok 1879*, Lwów 1879, s. 581. *Szematyzm królestwa Galicyi i Lodomeryi z wielkiem księstwem Krakowskiem na rok 1885*, Lwów 1885, s. 621.

¹⁹ Wspólnoty Sióstr Miłosierdzia (Les sœurs de la charité chrétienne) zostały utworzone w celu opieki nad chorymi, kalekami i osobami starszymi. W Polsce Zgromadzenie Sióstr Miłosierdzia Zakonu św. Wincentego pojawiło się w 1651 r. na zaproszenie Marii Ludwiki Gonzagi, wdowy po królu Władysławie IV. Siostry opiekowały się 34 szpitalami na terenie ówczesnej Polski.

Wprowadzono nową formę kart dawkowania (wizytowych), która umożliwiła uzyskanie informacji o schematach leczenia pacjentów, a także nową formę dzienników i kart do zabierania ciał zmarłych do kostnicy.

Ostatecznie w 1876 roku zatwierdzono Statut Szpitala KSP, a w latach 1877–1878 sporządzono nową instrukcję służbową, zgodnie z którą uregulowano relacje między personelem, służbami i pacjentami²⁰. Wspomniana instrukcja zatwierdziła standardy opieki nad pacjentami i zasady sekcji, w razie potrzeby, wymagania dotyczące żywności, ogrzewania i oświetlenia, reguły pobytu pacjentów w szpitalu, działalność personelu przy wykryciu pacjentów zakaźnych i regulamin ich utrzymania, przeprowadzanie regularnych zabiegów sanitarnych w oddziałach, dystrybucję leków, warunki angażowania pacjentów w pracę. Pracownikom szpitala przydzielano wysokie pensje, celem przeciwdziałania nadużyciom. Do szpitala w tym czasie wprowadzono nowoczesne osiągnięcia naukowe w zakresie leczenia pacjentów i zastosowano najnowszy sprzęt do badań.

W kolejnych latach proces reorganizacji Szpitala Powszechnego postępował w coraz szybszym tempie. W 1893 roku zakupiono dom z ogrodem przy ulicy Piekarskiej pod budynek oddziału chorób zakaźnych, który został otwarty w 1894 roku²¹.

W 1890 roku zakupiono teren pod nowy budynek szpitala położniczego, co wynikało z konieczności poprawy warunków pobytu kobiet w ciąży i po porodzie. Jego budowę ukończono w 1894 roku, a w marcu 1895 roku uruchomiono w nim szpitalny oddział położniczo-ginekologiczny.

W 1910 roku w strukturę Szpitala Powszechnego włączono szpital dziecięcy św. Zofii, który odtąd miał trzy oddziały pediatryczne.

Szpital Dziecięcy św. Zofii, jako pierwszą tego typu instytucję w Polsce, należy dodatkowo omówić. Został zorganizowany w 1845 roku z inicjatywy Towarzystwa Dobroczynności Pań we Lwowie jako Szpital dla Ubogich Dzieci.

Towarzystwo Dobroczynności Pań we Lwowie powstało jeszcze wcześniej, w 1816 roku, w celu wspierania zubożałych rodzin. Zazwyczaj pod opieką Towarzystwa znajdowało się do 50 rodzin. Przed I wojną światową pomoc otrzymywało około 60 rodzin.

²⁰ *Krajowy szpital powszechny we Lwowie. Instrukcje służbowe*, Lwów 1879, s. 86.

²¹ *Szematyzm królestwa Galicyi i Lodomeryi z wielkiem księstwem Krakowskiem na rok 1895*, Lwów 1895, s. 719.

Fundusze powstawały ze składek członków stowarzyszenia i darowizn świątecznych. W 1854 roku utworzono sierociniec dla dziewcząt im. Księżniczki Heleny Ponińskiej, który znajdował się w Zakładzie św. Teresy, prowadzony przez siostry ze Zgromadzenia Opatrzności Bożej. Pod ich opieką ciągle przebywało około 100 dziewcząt. Szkoła z internatem zapewniała edukację w zakresie 6-klasowej szkoły. Po II wojnie światowej siostry opuściły Lwów.

Szpital dla biednych dzieci pierwotnie znajdował się w wynajętym pokoju przy Zakładzie św. Teresy, co umożliwiała leczenie 12 dzieci. W 1854 roku zbudowano własny dom przy ul. Sapiehy (obecnie Nowy Świat), głównie w oparciu o fundusze charytatywne księżniczki Jadwigi Sapiehy. Rozmieszczono tam 40 łóżek. W 1875 roku, w celu utrzymania tego szpitala, zostało stworzone odrębne Towarzystwo Szpitalne dla ubogich dzieci św. Zofii. W latach 1878–1880 na przedmieściu Łyczakowskim w pobliżu Szpitala Powszechnego, dzięki pomocy finansowej członków Towarzystwa, powstał nowy budynek szpitala dziecięcego, w którym zapewniono pełną opiekę medyczną i materialną dla chorych dzieci z biednych rodzin, a także leczenie, odzież i wyżywienie. Początkowo nowy szpital został zaprojektowany na 72 łóżka i dwa oddziały: chorób wewnętrznych i chirurgicznych, a także przychodnię. Z czasem, ze względu na rosnącą potrzebę zapewnienia specjalistycznej pomocy dla dzieci we Lwowie i okolicach, powstał kolejny budynek, tak zwany „pawilon dla pacjentów zakaźnych”. W 1885 roku liczba łóżek wzrosła aż do 110. Szpitalem i Towarzystwem zarządzał komitet pod przewodnictwem prezesa. Towarzystwo finansowało również oddział w Iwoniczu²², gdzie każdego roku 40 dzieci było leczonych pod nadzorem lekarskim.

Ważnym wydarzeniem była budowa nowych budynków dla oddziałów chorób zakaźnych przy ul. Piekarskiej, które zostały tam przeniesione w 1912 roku.

W 1911 roku służba diagnostyczna instytucji została uzupełniona o nową jednostkę: aparaty rentgenowskie. Instalowane w różnych oddziałach Szpitala Powszechnego od 1900 roku, teraz zostały połączone w laboratorium rentgenowskim.

Zmiany ogólne w rozwoju Szpitala zostały wprowadzone uchwałą rządu austriackiego w sprawie otwarcia/przywrócenia wydziału

²² Obecnie uzdrowisko na terenie Polski.

medycznego na Uniwersytecie Lwowskim. Przy szpitalu postanowiono wybudować nowoczesne kliniki uniwersyteckie na poziomie europejskim, a zgodnie z porozumieniem między Sejmem Krajowym a Uniwersytetem (ust. 7) miały one być jednocześnie oddziałami szpitalnymi. Z tego powodu dyrekcja szpitala zgodziła się również umieścić w budynku szpitala położniczego klinikę położniczo-ginekologiczną, która zaczęła funkcjonować w 1898 roku. Po zakończeniu prac budowlanych gmachów terapeutycznego i chirurgicznego w 1897 roku, otwarto odpowiednie kliniki. Pozostałym planowanym placówkom klinicznym brakowało funduszy, dlatego dwie kliniki – okulistyczną i dermatologiczną – za zgodą administracji szpitala – umieszczono w starym budynku szpitala²³.

Nieco później, w 1909 roku, klinika chorób dziecięcych z przychodnią została otwarta w nowo wybudowanym gmachu w pobliżu Kolegium Pijarów. Ostatecznie w zaadaptowanych budynkach zaczęły funkcjonować jeszcze dwie kliniki – chorób nerwowych (od 1905 roku) i otolaryngologiczna (od 1908 roku), także z przychodniami²⁴.

W 1926 roku utworzono oddział gruźlicy w ramach kliniki chorób wewnętrznych, w latach 1930–1934 wybudowano nowy budynek szpitala, do którego przeniosła się klinika chorób nerwowych.

Po I wojnie światowej, w 1920 roku, Lwowski Szpital Powszechny otrzymał status państwowy (PSP). Stale się rozwijał, poprzez tworzenie nowych jednostek. W 1915 roku utworzono pełnoetatowy oddział chorób ucha, nosa i gardła, w 1918 roku – urologiczny, które do tej pory funkcjonowały w ramach chirurgii. W 1925 roku oddział psychoneurologiczny przeniósł się na ulicę Piekarską, do budynku dawnego oddziału chorób zakaźnych, który wcześniej przeszedł gruntowną przebudowę. W nim po raz pierwszy we Lwowie w 1929 roku zorganizowano nieetatowy oddział neurochirurgiczny na 20 łóżek z salą operacyjną neurochirurgiczną, wyposażoną w najnowocześniejszy w tym czasie sprzęt.

Rok 1929 upłynął pod znakiem tworzenia Towarzystwa Przeciwrakowego św. Wawrzyńca, a już w 1931 roku w Szpitalu Powszechnym zorganizowano oddział przeciwrakowy (onkologiczny) na 16 łóżek.

²³ A. Redzik, *Academia Militans. Uniwersytet Jana Kazimierza we Lwowie*, Wysoki Zamek, Kraków 2017, s. 1312.

²⁴ *Szematyzm królestwa Galicji i Lodomerji z wielkiem księstwem krakowskiem na rok 1914*, Lwów 1914, s. 1445.

Przed II wojną światową wszystkie oddziały szpitalne wyposażone zostały w nowoczesny sprzęt medyczny i diagnostyczny. Aby zwiększyć komfort pacjentów, poprawiono wewnętrzny układ budynków szpitalnych, każdy oddział zaopatrzono w wodę ciepłą i zimną w łazienkach, przy każdym łóżku zainstalowano radio ze słuchawkami, tylko na oddziałach pediatrycznych – głośniki. Pacjenci otrzymywali wyłącznie żywienie dietetyczne. Na terenie szpitala znajdował się park wypoczynkowy dla pacjentów, personelowi szpitala służyły dwa korty tenisowe, dobrze wyposażona biblioteka i salon dla kilkuset osób ze sceną i radiem, pełniący różne funkcje podczas uroczystości. Przez wszystkie lata funkcjonowania Szpitala Powszechnego jego pracownicy stale otrzymywali mieszkania w domach należących do szpitala²⁵.

Wraz z nadejściem władzy radzieckiej pod koniec 1939 roku, pod pretekstem zgodności systemu opieki zdrowotnej z radzieckimi standardami, przeprowadzono reorganizację na dużą skalę, w wyniku której wydział medyczny został wyłączony z Uniwersytetu Lwowskiego i utworzono Instytut Medyczny²⁶. Oddziały Państwowego Szpitala Powszechnego, szpitala, który od 1783 roku był niezależną samowystarczalną instytucją, na polecenie Ministerstwa Zdrowia Ukraińskiej SRR z 1 stycznia 1940 roku, pod nazwą Kliniki Lwowskiego Państwowego Instytutu Medycznego, weszły w skład tej instytucji edukacyjnej.

W rzeczywistości zreorganizowano 13 oddziałów szpitala i osiem klinik wydziału medycznego oraz utworzono 17 klinik nowej instytucji edukacyjnej o łącznej pojemności 1 839 łóżek. Każda klinika powstała na bazie dawnego oddziału/kliniki lub połączono te jednostki w jedną.

W czasie okupacji niemieckiej szpital kontynuował swoją działalność, zapewniając nie tylko opiekę szpitalną, ale też ambulatoryjną, a także przyjmując pacjentów, którzy zostali zabrani karetką pogotowia.

W 1959 roku klinika została zreorganizowana wraz z utworzeniem Lwowskiego Obwodowego Szpitala Klinicznego. Główny szpital Lwowa odzyskał swój status.

²⁵ M. Madurowicz, *O szpitalnictwie w Małopolsce. Księga informacyjna król. Stól. Miasta Lwowa i czterech południowo wschodnich województw Rzeczypospolitej Polskiej*, Polskie biuro podróży „Orbis”, Lwów 1924, s. 149–151.

²⁶ О. Гринишин, *Історична довідка Львівської обласної клінічної лікарні*, Архів ЛОКЛ, 1973, s. 1, 4, 6–9.

Lista wszystkich służb i specjalności, które miały swój początek i rozwijały się w naszym szpitalu jest długa. Początkowo były to: terapia, chirurgia, pediatria, psychiatria, dermatologia, położnictwo, ginekologia, okulistyka, neurologia, choroby zakaźne; później: urologia, otolaryngologia, onkologia, neurochirurgia, radiologia. Taki szeroki zakres działalności prowadzono tylko do 1939 roku.

Ze względu na brak listy personelu w okresie powojennym nie można ustalić, jakie zmiany strukturalne zaszły w szpitalu, ale z dokumentów wynika, że w 1945 roku utworzono oddział ortopedyczno-traumatologiczny w ramach odpowiedniej kliniki, a w 1951 roku klinika dermatologiczna wraz z oddziałem została wycofana z naszej instytucji i zmieniła adres.

W ciągu następnych ponad 60 lat funkcjonowania Lwowskiego Obwodowego Szpitala Klinicznego kontynuowano rozwój istniejącej struktury i organizację nowych oddziałów.

Niektóre służby przeniesione zostały z LOSK wraz z późniejszym utworzeniem nowych instytucji. Tak, w 1960 roku, oddziały chorób zakaźnych dla dzieci i dorosłych zostały wydzielone jako Lwowski Miejski Szpital Kliniczny Chorób Zakaźnych; w 1961 roku oddział gruźlicy LOSK przeniesiony został do 9. Miejskiego Szpitala Klinicznego; w 1970 roku oddział hematologii włączony został do 5. Miejskiego Szpitala Klinicznego. Podobny los spotkał oddziały płucne, ortopedyczno-traumatologiczne i neurochirurgiczne, które przyłączone zostały do innych instytucji.

W międzyczasie zorganizowano nowe struktury: oddział intensywnej terapii, proktologiczny, patologii zawodowej, kardiochirurgii, chirurgii naczyniowej, hemodializy z przeszczepem nerki, oddział patologii wcześniaków itp.

Niewątpliwie jedno jest pewne: nawet krótka historia powstania szpitala pokazuje, że Lwowski Obwodowy Szpital Kliniczny był i jest medyczną marką Galicji.

Podsumowanie

Historia najstarszego szpitala w Galicji jest zdecydowanie warta zaprezentowania. Nie tylko dlatego, że placówka funkcjonuje nieprzerwanie od prawie 240 lat i w niej narodziły się wszystkie specjalności medyczne, ale także dlatego, że w jego murach pracowali niezwykli ludzie. Jeśli weźmiemy pod uwagę Lwów jako galicyjską stolicę medycyny, to Szpital Powszechny jest sercem i umysłem tej stolicy.

Nie da się wytłumaczyć tego zjawiska, ale historia pokazała, że Szpital Powszechny zawsze przyciągał utalentowanych specjalistów. Wraz z postępem nauki, z pewnymi ulepszeniami w jego strukturze organizacyjnej, począwszy od lat 30.–40. XIX wieku dla absolwentów wydziałów medycznych prestiżowe stało się odbycie stażu w Szpitalu Powszechnym. W późniejszym okresie staże w naszym szpitalu były obligatoryjne dla młodych lekarzy, jeśli w przyszłości planowali pracować w medycynie państwowej.

Potencjał intelektualny lekarzy szpitalnych zawsze był potężny, prezentowali oni wysoki poziom. Pomimo faktu, że we Lwowie nie było wydziału medycznego, szpital aktywnie prowadził działalność naukową, dzięki czemu istniał ciągły proces wprowadzania nowoczesnych metod badania i leczenia.

Z inicjatywy naszych lekarzy i przy szerokim wsparciu specjalistów z całej Galicji w 1867 roku udało się stworzyć Towarzystwo Lekarzy Galicyjskich (TLG). Wszystkie osiągnięcia naukowe relacjonowano na zebraniach Towarzystwa. W trakcie dyskusji były one oceniane, wskazywano niedociągnięcia, doradzano zmianę toku postępowania oraz akceptowano sukcesy. Wnioski wyniesione z ww. dyskusji były niezmiernie istotne dla rozpoczynających karierę naukową. Prace naukowe opublikowane w czasopiśmie medycznych, obejmujące ocenę statystyczną, badania teoretyczne, obserwacje kliniczne, przez dziesięciolecia miały status źródła pierwotnego. To dzięki danym zawartym w tych publikacjach poznajemy pierwsze naukowe, praktyczne i kliniczne osiągnięcia lekarzy Szpitala Powszechnego. Lista jest imponująca i szkoda, że współcześni nie pamiętają swoich utalentowanych poprzedników. A było ich wielu.

Do najciekawszych postaci należy **Grzegorz Józef Wojciech Ziembicki (1849–1915)**, prymariusz oddziału chirurgicznego Szpitala Powszechnego w latach 1882–1915, faktyczny twórca lwowskiej szkoły chirurgicznej. Posiadał wyjątkowe zdolności organizacyjne i wizję perspektyw rozwoju chirurgii, co stanowiło jego wkład w poprawę świadczenia opieki chirurgicznej, w szczególności organizacji wąskich specjalności chirurgicznych: urologii i otolaryngologii. Na długiej liście jego znaczących osiągnięć jako najważniejsze można wskazać zaproponowaną w 1889 roku własną metodę operacji przetoki pęcherzowo-odbytniczej, która została przychylnie przyjęta przez europejskich ekspertów. Również jako pierwszy ze lwowskich

chirurgów zaczął stosować znieczulenie lędźwiowe kręgosłupa – styczeń 1901 roku²⁷.

Adam Zygmunt Czyżewicz (1841–1910), prymariusz oddziału położnictwa i ginekologii w latach 1871–1910, dyrektor szkoły położnych. Oprócz tego, że był doskonałym klinicystą i organizatorem szpitalnictwa, sfinansował rozwój Szpitala Powszechnego. Z jego prywatnych środków finansowych w 1874 roku opracowano szkice budynku dla regionalnego zakładu położniczego SP, a już podczas budowy w 1894 roku zainstalowano windę hydrauliczną.

Adam Jan Sołowij (1859–1941), prymariusz oddziału położnictwa i ginekologii w latach 1910–1930. Jego zasługą jest po raz pierwszy w Polsce użycie kleszczyków Kjellanda (1917). Operacje cesarskiego cięcia poprzedzał naukowymi wymogami i hospitalizacją, wspierał naturalny przebieg porodu.

Józef Drogosław Wiczkowski (1858–1924), prymariusz oddziału chorób wewnętrznych w latach 1900–1924. Rozwinął hematologię i onkohematologię jako odrębne specjalności. Był jednym z pierwszych, który zainicjował i rozwinął problematykę zachorowalności na gruźlicę w Galicji. Aktywny członek Towarzystwa Walki z Gruźlicą od samego początku jego istnienia i jego wieloletni przewodniczący, zainicjował budowę pierwszego sanatorium gruźliczego we Lwowie w Holosoku Wielkim (1909) i prowadzenie akcji przeciwegruźliczych wśród ludności.

Warto zwrócić uwagę na osiągnięcia naszych lekarzy, przy aktywnym udziale i inicjatywie których opracowano i wdrożono szereg nowych metod leczenia i interwencji chirurgicznych.

1867 – Józef Molendziński (Molędziński, 1839–1875), prymariusz oddziału chirurgicznego nr 2. w latach 1871–1875, jako pierwszy we Lwowie wprowadził litotrypsję w leczeniu chorób urologicznych²⁸.

1877 – Jan Szeparowicz (1843–1882), prymariusz oddziału chirurgicznego w latach 1875–1882, jako pierwszy opracował algorytm działań lekarza w celu zapobiegania powikłaniom i eliminowania ich podczas znieczulenia²⁹.

²⁷ J. Wiczkowski, Grzegorz Ziembicki, „Słowo Polskie” 1915, 1 maja, s. 2. B. Chwał, *Saga rodu Ziembickich Herbu Półkozic*, Opole 1991.

²⁸ J. Molędziński, *Przyczynek do rzeczy o litotrypsyi*, „Przegląd Lekarski” 1867, nr 26, s. 202–203; nr 27, s. 209–211; nr 28, s. 217–220.

²⁹ J. Szeparowicz, *Wiederbelebung von kranken im Stadium der Zirkulations- und Respirationspause*, „Wiener med. Wochenschrift” 1880, nr 21.

1881 – Oskar Widmann (1839–1900), prymariusz oddziału chorób wewnętrznych nr 2 w latach 1871–1900. Jako pierwszy w Europie, przedstawił opis wrodzonej wady serca znanej jako „Tetrada Fallo”³⁰.

1885 – Antoni Schattauer (1845–1886), prymariusz oddziału chirurgicznego Szpitala Dziecięcego św. Zofii w latach 1880–1886, wykonał pierwszą we Lwowie i trzecią w Polsce nefrektomię u 7-letniego pacjenta³¹.

1883 – Edward Strojnowski (1848–1926), prywatny lekarz i **Antoni Schattauer** dokonali pierwszej w Polsce udanej transfuzji z wykorzystaniem roztworu soli kuchennej dla ciężarnej kobiety z utratą krwi.

1898 – Wincenty Józef Arnold (1864–1942), prymariusz oddziału chorób zakaźnych w latach 1894–1925, opracował test chemiczny do wykrywania kwasu octowego w moczu, stosowany w niektórych chorobach zakaźnych.

1899 – Maksymilian Władysław Herman (1871–1919), adiunkt i profesor nadzwyczajny Kliniki Chirurgii w latach 1897–1904, autor pierwszego artykułu na temat zastosowania promieni rentgenowskich w urologii w diagnostyce kamicy moczowej³².

1900 – Emanuel Emeryk Machek (1852–1930), prymariusz oddziału chorób oczu w latach 1892–1927 i kierownik kliniki okulistycznej Wydziału Medycznego Uniwersytetu Lwowskiego Jana Kazimierza w latach 1898–1925. Jako pierwszy użył promieni rentgenowskich do ekstrakcji metalowych ciał obcych przy urazach oczu i oczodołu, co było szczególnie ważne dla medycyny przemysłowej i wojskowej.

1916 – Hilary Paulin Schramm (1857–1940), prymariusz oddziału chirurgicznego Szpitala św. Zofii w latach 1886–1910, późniejszy prymariusz oddziału chirurgii dziecięcej Szpitala Powszechnego w latach 1910–1921. Po raz pierwszy we Lwowie wykonał transfuzję krwi rannym żołnierzom³³.

³⁰ Francuski lekarz Etienne-Louis Fallo (Etienne-Louis Fallot) dopiero w 1888 r. opisał „siniczą chorobę”, wykazał, że może być ona zdiagnozowana dopiero po śmierci pacjenta i przyłączeniu czterech anatomicznych objawów tego schorzenia.

³¹ A. Schattauer, *Przyczynek do zaotrzewnowego wycięcia hydronefrozy*, „Przegląd Lekarski” 1886, nr 19, s. 257–258.

³² M. Herman, *O znaczeniu rozpoznawczem promieni Roentgena w kamicy nerkowej*, „Przegląd Lekarski” 1899, nr 6, s. 71–72.

³³ S. Laskownicki, *O przetaczaniu krwi*, „Polski Przegląd Chirurgiczny” 1926, t. 5, z. 1, s. 108–136; „Polska Gazeta Lekarska” 1927, nr 50, s. 1001–1003.

1924 – Stanisław Laskownicki (1892–1978), prymariusz oddziału urologicznego w latach 1928–1942, wprowadził elektrokoagulację w urologii³⁴.

1931 – prof. dr hab. inż. Roman Henryk Rencki (1867–1941), kierownik kliniki chorób wewnętrznych Wydziału Medycznego Uniwersytetu Lwowskiego, ma zasługi w rozwoju telefonendoskopu.

1935 – Marian Franke (1877–1944), kierownik Zakładu Patologii Powszechnej i Doświadczalnej Wydziału Medycznego Uniwersytetu Lwowskiego i **Witold Lipiński (1886–1955)**, prymariusz Zakładu Chorób Zakaźnych w latach 1926–1940. Wspólnie pracowali nad klinicznym zastosowaniem teleelektrokardiografii – po raz pierwszy w Polsce i na świecie³⁵.

Należy przypomnieć, że wraz z otwarciem klinik między personelem naukowo-pedagogicznym a lekarzami Szpitala Powszechnego powstał rodzaj rywalizacji, który skutkował pozytywnym rezultatem: lekarze konkurowali w osiągnięciach naukowych, wdrożeniach, ulepszeniach w organizacji pracy oddziałów itp. Poprawiła się jakość opieki medycznej, co przyniosło korzyści pacjentom.

Lista nazwisk lekarzy Szpitala Powszechnego i ich znaczące osiągnięcia może być kontynuowana w nieskończoność.

Dociekliwy czytelnik zauważy, że ta publikacja przedstawia osiągnięcia lekarzy, którzy pracowali w Szpitalu Powszechnym do 1939 roku.

Kolejne okresy funkcjonowania placówki (w ramach klinik lub samodzielnie) obfitują w różne wydarzenia, ale ogromna liczba faktów, nazwisk, a zwłaszcza ciągłych reorganizacji, które przeprowadziły władze radzieckie w szpitalu – nieuzasadniona zmiana nazw jednostek strukturalnych, otwieranie/zamykanie oddziałów, wycofywanie całych potężnych wyspecjalizowanych usług z LOSK – opis tego wszystkiego nie spełnia warunków obecnego krótkiego przeglądu historycznego, jednakże prawdopodobnie wpisze się w szczegółową historię Szpitala Powszechnego (LOSK), która jest przygotowywana do publikacji.

Jednocześnie informacje o odkryciach lub osiągnięciach naukowych dokonanych przez lekarzy radzieckich (a właściwie Rosjan,

³⁴ Idem, *W sprawie leczenia brodawczaków cewki i pęcherza moczowego zapotocznością elektrokoagulacji*, „Polska Gazeta Lekarska” 1926, nr 48, s. 911–912.

³⁵ А. Владзімірський, О. Стадник, М. Карлінська, *Перше застосування телемедицини в Україні*, Мар'ян Франке та Вітольд Ліпінські, „Український журнал телемедицини та медичної телематики” 2012, т. 10, nr 1, s. 15–22.

którzy zdominowali lwowską medycynę) wymagają szczegółowych badań, ponieważ przedstawiane fakty są bardzo kontrowersyjne i często wątpliwe.

Na koniec kilka słów o stwierdzeniu „po raz pierwszy w Polsce” czy „po raz pierwszy we Lwowie”, co do którego jestem pewna, ponieważ polscy historycy medycyny przeprowadzili kompleksowe badania nad tymi zagadnieniami, dlatego moje wnioski opierają się na wiarygodnych źródłach. W Ukrainie niestety nie ma dokładnych badań, które chronologicznie opisywałyby powstawanie i rozwój samej ukraińskiej medycyny – czy to w różnych miastach, czy w zakresie specjalności. Biorąc to pod uwagę, nie można mówić o żadnych porównaniach.

Oksana Stadnyk

Bibliografia

- Chwał Barbara, *Saga rodu Ziembickich Herbu Półkozic*, Opole 1991.
- Continuatio edictorum et mandatorum universalium Regnis Galiciae i Lodomeriae*, Leopoldis 1773–1818, *Extrakt Cyrkularzów, Uniwersałów, y powszechnych Ustaw od Najwyższych Cesarsko-Królewskich Rządów w Galicyi y Lodomeryi Królestwach* wydanych od 1-go Maia aż do ostatniego Lipca Roku 1783, Lwów 1772–1787, nr 14, 2.05.1783. (14.244).
- Dobieszewski Zygmunt, *Listy o szpitalach w ogólności i o szpitalu powszechnym lwowskim*, Lwów 1871.
- Herman Maksymilian, *O znaczeniu rozpoznawczem promieni Roentgena w kamicy nerkowej*, „Przegląd Lekarski” 1899, nr 6, s. 71–72.
- Historyczny pogląd na rozwój szpitali powszechnych w Galicyi*, Lwów 1894.
- Krajowy szpital powszechny we Lwowie. Instrukcje służbowe*, Lwów 1879.
- Laskownicki Stanisław, *O przetaczaniu krwi*, „Polski Przegląd Chirurgiczny” 1926, t. 5, z. 1, s. 108–136; „Polska Gazeta Lekarska” 1927, nr 50, s. 1001–1003.
- Laskownicki Stanisław, *W sprawie leczenia brodawczaków cewki i pęcherza moczowego zapomocą elektrokoagulacji*, „Polska Gazeta Lekarska” 1926, nr 48, s. 911–912.
- Madurowicz Maurycy, *O szpitalnictwie w Malopolsce. Księga informacyjna król. Stól. Miasta Lwowa i czterech południowo wschodnich województw Rzeczypospolitej Polskiej*, Polskie biuro podróży „Orbis”, Lwów 1924. s. 149–151.

- Mołedziński Józef, *Przyczynek do rzeczy o litotrypsyi*, „Przegląd Lekarski” 1867, nr 26, s. 202–203; nr 27, s. 209–211; nr 28, s. 217–220.
- Redzik Adam, *Academia Militans. Uniwersytet Jana Kazimierza we Lwowie*, Wysoki Zamek, Kraków 2017.
- Schattauer Antoni, *Przyczynek do zaotrzewnowego wycięcia hydronefrozy*, „Przegląd Lekarski” 1886, nr 19, s. 257–258.
- Schematismus für die Königreiche Galizien und Lodomerien für das Jahr 1794*, Lemberg 1794, s. 141–143.
- Schematismus für die Königreiche Galizien und Lodomerien für das Jahr 1828*, Lemberg 1828.
- Szematyzm królestwa Galicyi i Lodomeryi z wielkiem księstwem krakowskiem na rok 1914, Lwów 1914.
- Szematyzm królestwa Galicyi i Lodomeryi z wielkiem księstwem Krakowskiem na rok 1879, Lwów 1879.
- Szematyzm królestwa Galicyi i Lodomeryi z wielkiem księstwem Krakowskiem na rok 1885, Lwów 1885.
- Szematyzm królestwa Galicyi i Lodomeryi z wielkiem księstwem Krakowskiem na rok 1895, Lwów 1895.
- Szeparowicz Jan, *Wiederbelebung von kranken im Stadium der Zirkulations- und Respirationspause*, „Wiener med. Wochenschrift” 1880, nr 21.
- Wiczkowski Józef, Grzegorz Ziembicki, „Słowo Polskie” 1915, 1 maja.
- Ziembicki Witold, *Kartka z dziejów naszego szpitalnictwa*, Lwów 1925.
- Ziembicki Witold, *Założenie klasztoru i szpitala OO. Bonifratrów we Lwowie*, Lwów 1932.
- Владзімірський Антон, Стадник Оксана, Карлінська Марія, *Перше застосування телемедицини в Україні: Мар’ян Франке та Вітольд Лініньські*, „Український журнал телемедицини та медичної телематики” 2012, t. 10, nr 1, s. 15–22.
- Гринишин Олександр, *Історична довідка Львівської обласної клінічної лікарні*, Архів ЛОКЛ. 1973 (dokument wewnętrzny).
- Довбищенко Михайло, *Ченці-боніфратрії та поширення гуманістичних ідей на українській землях в першій половині 17 ст. (на матеріалах Волинського воєводства)*, Українознавчий альманах. Київський національний університет ім. Т. Шевченка, Вип. 5, s. 121–124, Київ 2005.
- Потімко Оксана, *Розвиток медицини у Львові в XIV–XVIII ст.: література, проблеми, дискусії*, Львів 2012, s. 99–101.
- Харчук Христина, *Колишня Колегія Піярів, 1762–1776 рр.*, Вісник 1996, nr 5, s. 69–70.

General Hospital in Lviv. A short history¹

Keywords

General Hospital in Lviv, decree of Emperor Joseph II, Order of Brothers Hospitallers, Society of Galician Physicians, famous doctors of the General Hospital in Lviv

Summary

The General Hospital in Lviv (SP) – the modern Lviv Regional Clinical Hospital (LOSK) – is considered the oldest functioning medical facility providing medical care to the population of Eastern Galicia. Its origins, not only in Lviv but also in Galicia, date back to the late 18th century, when, in 1783, by decree of Emperor Joseph II, the Hospital of the Brothers Hospitallers was established in the building of the Piarist College.

The aim of this paper is to provide the reader with a brief compendium of knowledge about the emergence and development of professional medicine in Lviv, particularly the history of the General Hospital, which was once the largest medical facility in Galicia. This article shows presents a brief history of this hospital: the years in which departments were organized, the names of renowned physicians, and their achievements. Beyond the narrative, there are many other equally fascinating facts about the history of hospital construction, the emergence of separate specialized services, the expansion of the organizational structure, charitable giving, the development of medical technology, infrastructure improvements (telephones, electrification, radio, etc.), and a whole host of physicians who made our hospital a renowned center of science and practice.

A detailed and accurate history, compiling incredibly fascinating information and comprehensively describing the activities of the General Hospital, is currently being prepared for publication.

¹ Tłumaczenie Lech W. Szajdak.